

КОМПЛАЕНС БАҚЫЛАУ ҚЫЗМЕТІ
«Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» КЕ АҚ

«Азаматтарға арналған үкімет»
мемлекеттік корпорациясы» КЕ АҚ
жылжымайтын мүлікті мемлекеттік
техникалық тексеру саласындағы
сыбайлас жемқорлық пен алаяқтық
тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізу
туралы
**ҚЫСҚАША ТАЛДАМАЛЫҚ
АНЫҚТАМА**

Астана қ. 2023 ж.

1. Кіріспе бөлімі

2023 жылғы 29 қыркүйек пен 08 қараша аралығында Директорлар кеңесінің мүшесі З.Я. Балиеваның, Тәуелсіз директордың төрағалығымен 2023 жылғы 25 тамыздағы «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы коммерциялық емес акционерлік қоғамының (бұдан әрі – Мемлекеттік корпорация) Мемлекеттік корпорацияның жұмыс кеңесінің хаттамасына сәйкес жылжымайтын мүлікті мемлекеттік техникалық тексеру (бұдан әрі – техникалық тексеру) саласындағы сыбайлас жемқорлық және алаяқтық тәуекелдерге ішкі талдау жүргізілді.

2. Ақпараттық-талдамалық бөлімі

Нормативтік құқықтық актілердің (бұдан әрі – НҚА), корпоративтік стандарттың мазмұнын талдау барысында және олардың құқық қолдану практикасы, сондай – ақ жылжымайтын мүлік департаментінің жұмыскерімен жүргізілген сұхбат, құқықтық олқылықтарды, нормативтік құқықтық актілер мен ішкі нормативтік құжаттардың ережелерінің қайшылықтарын, дискрециялық өкілеттіктерді және т.б. қамтитын сыбайлас жемқорлық нормалары мен нормалары анықталған жоқ.

Техникалық тексеру саласындағы сот практикасын талдау:

Орталық аппаратының заң жұмысы және мемлекеттік сатып алу департаменті ұсынған ақпаратқа сәйкес, Мемлекеттік корпорация жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу саласындағы 2021-2022 жылдары кезеңде 2081 сот талқылауына, оның ішінде: талапкер ретінде – 2, жауапкер ретінде (жауапкер) - 756, үшінші тұлға ретінде-1323 қатысқан.

Бұл ретте Мемлекеттік корпорация осы кезеңде техникалық тексеру саласындағы 11 сот талқылауында: талапкер ретінде-0, жауапкер (жауапкер) ретінде – 2, үшінші тұлға ретінде-9 қатысқан, бұл жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу саласындағы істердің жалпы санының (0,53%)-нан 1%-ды құрайды.

Оның ішінде 2 сот ісі Абай облысында қаралды, олардың барлығында да Мемлекеттік корпорация үшінші тұлға болып, даудың нысанасы бойынша дербес талаптар қоймаған (1 үй-жайдан шығару туралы дау, 1 дау белгілі бір әрекеттерді орындау).

Техникалық тексеру саласында Мемлекеттік корпорация қатысқан істер бойынша сот практикасын талдау мұндай істердің саны елеусіз екенін және іс жүзінде әрдайым Мемлекеттік корпорация дау тұрғысынан дербес талаптарды мәлімдемейтін үшінші тұлға ретінде әрекет ететінін көрсетеді.

Персоналды басқару және кадр жұмысы саласын талдау:

Техникалық зерттеу бағыты бойынша филиалдардың ұйымдық құрылымы филиалдар арасында бірыңғай тәсілге ие және техникалық тексеру басқармасының басшысынан, бас сарапшыдан, жетекші сарапшыдан, сарапшыдан және басқа да маман-техниктерден тұрады.

Тәртіптік жауапкершілікке тартылған жұмыскерлердің көп саны жағдайды толық емес көлемде көрсетеді, ол соның ішінде жұмыскерлермен

еңбек шарттары бұзушылықтар анықталғаннан кейін жиі бұзылатынына байланысты.

Сонымен бірге ТТБ жұмыскерлеріне де, ТжЖК бөлімдеріне де білімдеріне қойылатын талаптарға қатысты лауазымдық нұсқаулықтарды талдау кезінде Мемлекеттік корпорацияда техникалық тексеру саласындағы жұмыскерлерге қойылатын біліктілік талаптарында біркелкіліктің жоқ екендігі, оның ішінде жұмыс өтілі бойынша талаптар да (Лауазымдық нұсқаулықтардың 10-тармағы) барлық филиалдарда әр түрлі, мысалы, кейбір филиалдарда «мүмкіндігінше» (Абай, Маңғыстау облыстары, Шымкент қаласы), кейбірінде «талап етілмейді» (БҚО және Қарағанды облысы) көрсетілген.

Бұл ретте Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2020 жылғы 30 желтоқсандағы № 553 бұйрығымен бекітілген, Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 16-бабының 16-1) тармақшасына сәйкес қабылданған және ұйымдардың басшылары, мамандары және басқа да қызметшілері лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын белгілейтін Басшылар, мамандар және басқа да қызметшілер лауазымдарының біліктілік анықтамалығына (бұдан әрі - Анықтамалық) сәйкес, құрылыстар мен ғимараттарды түгендеу жөніндегі техниктер үшін нақты үлгілік талаптар белгіленген (Анықтамалықтың 70-параграфы).

Атап айтқанда, Анықтамалықтың 521-тармағында біліктілікке қойылатын мынадай талаптар белгіленген:

- тиісті мамандық (біліктілік) бойынша техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі (арнаулы орта, кәсіптік орта) білімі, жұмыс өтіліне талаптар қойылмайды.

Сонымен қатар, іріктемелі талдау көрсеткендей, заңгерлер (БҚО; Қарағанды облысы), информатика, техника-электрбайланыс, психологтар, БӨ және сызу, математика (Қарағанды облысы) мұғалімдері техник болып жұмыс істейді, техник-электриктер, бухгалтерлер, орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдері (Қостанай облысы), дене шынықтыру мұғалімдері (Түркістан облысы, Жамбыл облысы), бағдарламашылар (Түркістан облысы, Абай облысы), қоғаммен байланыс жөніндегі маман (Ақмола облысы), ұйымдастырушы-тауартанушы, кітапханашы (Абай облысы), орта арнаулы/кәсіптік немесе жоғары білімсіз (Абай облысы, ШҚО).

Жоғарыда айтылғандардың негізінде, Мемлекеттік корпорацияның техникалық тексеру саласындағы жұмыскерлерінің лауазымдық нұсқаулықтарын тиісінше лауазым деңгейлері бойынша бірыңғай үлгілік талаптарға келтіру қажет.

Сонымен қатар кадрлардың ауысуы төмен тарифтермен және сәйкесінше жалақының төмендігімен байланысты, бұл өз кезегінде сыбайлас жемқорлық деңгейіне әсер ететін фактор болып табылады алаяқтық қауіп-қатерлерді және тұтастай алғанда аталған саладағы сыбайлас жемқорлық ахуалын қамтиды.

Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму жөніндегі министрінің м. а. 2016 жылғы 26 қаңтардағы № 87 «Мемлекеттік корпорация

өндіретін және (немесе) өткізетін тауарлардың (жұмыстардың, көрсетілетін қызметтердің) бағаларын бекіту туралы» бұйрығының 1-тармағының 5) тармақшасымен осы бұйрыққа № 5 - қосымшаға сәйкес ғимараттарды, құрылыстарды және (немесе) олардың құрамдас бөліктерін мемлекеттік техникалық тексеру бойынша Мемлекеттік корпорация өндіретін және (немесе) өткізетін тауарлардың (жұмыстардың, көрсетілетін қызметтердің) бағалары бекітілді.

Яғни, техникалық тексеру бағасының преЙскуранты 2016 жылдан бері өзгермеген. Жоғарыда көрсетілген тарифтерді ұлғайту техник-мамандар кадрларының айналымын қысқартуға мүмкіндік береді. Өз кезегінде, техникалық тексеру желісі бойынша қызметтерге бағалардың қолданыстағы преЙскурантын қайта қарау Мемлекеттік корпорация бюджетінің кіріс бөлігін ұлғайтуға мүмкіндік береді. Осы бағыттағы жұмыс қазіргі уақытта Мемлекеттік корпорацияның орталық аппаратының экономика департаменті жүргізеді, бүгінгі таңда баға преЙскурантының негізінде жатқан жаңа тарифтер келісуде.

Мысалы, талданып отырған кезеңде ШҚО – да техникалық тексеру саласындағы 14 жұмыскермен (оның ішінде 13 жұмыскердің бастамасы бойынша), БҚО – да 8 жұмыскермен (оның ішінде 7 жұмыскердің бастамасы бойынша) шарттар бұзылған, Қарағанды облысында 22 жұмыскермен (оның ішінде 21 жұмыскердің бастамасы бойынша), Павлодар облысында 10 жұмыскерден (оның ішінде 9 жұмыскердің бастамасы бойынша), Ақтөбе облысында 19 жұмыскердің (оның 18 – жұмыскердің бастамасы бойынша).

Тиісті білімі жоқ жұмыскерлердің жұмысты жүзеге асыру фактілері анықталды, сондай-ақ жұмыскерлердің кәсіптік біліктілігінің төмен/жеткіліксіз болуына байланысты бұзушылықтарға жол берілгенін куәландыруы мүмкін. Бұдан басқа, бірыңғай біліктілік талаптарының болмауы және олардың анықтамалыққа сәйкес келмеуі өздеріне не үшінші тұлғаларға пайда табу не өздерінің лауазымдық өкілеттіктерін пайдалану мақсатында біліктілігі жоқ жұмыскерлерді жұмысқа қабылдау кезінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін арттыратынын атап өту қажет.

Мемлекеттік корпорацияның ОА Қауіпсіздік қызметі және филиалдарындағы қауіпсіздік жөніндегі уәкілдер анықтаған бұзушылықтар:

Қауіпсіздік қызметі жүргізген тексерулер Мемлекеттік корпорация жұмыскерлерінің жол берген бұзушылықтары техникалық тексеру саласының жұмыскерлері арасында сыбайлас жемқорлық және алаяқтық тәуекелдердің бар екендігін көрсетті. Заңсыз сыйақы алудың анықталған фактілері, техникалық паспорттарға дұрыс емес мәліметтер енгізу техникалық тексеру нәтижелері бойынша көрсетілетін қызметті алушыларға, оның ішінде жылжымайтын мүлік объектілерінің кепілімен қарыздар алу үшін пайда береді.

Бұл іс-әрекеттерді үшінші тұлғалардың осындай бұзушылықтардан жеке басының пайдасына табыс алу ретінде немесе өзіне не үшінші тұлғаларға пайда алу мақсатында қасақана әрекеттер жасау ретінде қарастыруға болады, бұл жеткілікті дәлелдер болған жағдайда, Мемлекеттік корпорацияның сыбайлас жемқорлық және алаяқтық тәуекелдерін арттырады.

Өтініштерді талдау:

Осылайша, талданатын кезеңде жылжымайтын мүлікке құқықтарды (ауыртпалықтарды) мемлекеттік тіркеу саласындағы АЖ арқылы 1861 өтініш, оның ішінде 1448 өтініш немесе жеке тұлғалардан 77,81% және 413 өтініш немесе заңды тұлғалардан 22,19% алынған.

Талданатын кезеңдегі өтініштерді талдау «e-Otinish» платформасындағы «техникалық тексеру» санатының жоқтығын көрсетті, осыған байланысты нақты техникалық тексеруге қатысты жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу саласында келіп түсетін өтініштердің жалпы санынан оқшаулаудың техникалық мүмкіндігі жоқ.

Бұл ретте жылжымайтын мүлік департаменті техникалық тексеру саласындағы өрескел бұзушылықтарға қатысты өтініштер берді.

Өтініштерді талдау барысында техникалық тексеру нәтижелері бойынша техникалық паспорттарға дұрыс емес мәліметтерді енгізу фактілері анықталды. Аталған әрекеттерді үшінші тұлғалардың немесе Мемлекеттік корпорация жұмыскерлерінің осындай бұзушылықтардан немесе өздері үшін немесе үшінші тұлғалар үшін пайда алу мақсатында қасақана іс-әрекеттер жасаудан пайда алуы деп бағалауға болады, бұл жеткілікті дәлелдер болған кезде Мемлекеттік корпорацияның сыбайлас жемқорлық және алаяқтық тәуекелдерін арттырады.

Деректерді түсіруді немесе көші-қонды жүзеге асырмай, Мемлекеттік корпорацияда электрондық құжат айналымы жүйесін ауыстыру, кадрлардың ЖМД-ке ауысуы, Мемлекеттік корпорацияның жиі көшуі, «техникалық тексеру» санатының болмауы «e-Otinish» платформасында техникалық тексерудің проблемалық мәселелері бойынша өтініштерді іріктеу минималды және өкілдік етпейтіндігіне әкеледі.

3. Анықталған тәуекелдер

Жылжымайтын мүлікті техникалық тексеру, ішкі аудиторлық тексерулер мен қауіпсіздік қызметін талдау, тәртіптік бұзушылықтар, өтініш берушілердің шағымдары саласындағы сот практикасын талдау нәтижелері бойынша мынадай тәуекелдер анықталды:

1) *құқықтық кадастрдың ақпараттық жүйесіне деген сенімнің жоғалуы гимараттар мен құрылыстарды зерттеу:* нақты шындық кадастрындағы мәліметтердің сәйкес келмеуі қоғамның құқықтық кадастрдың ақпараттық жүйесіне деген сенімін жоғалтуға әкелуі мүмкін және жылжымайтын мүлік құқығы, бұл құқықтық хаос, қақтығыстар, сот процестерін тудыруы мүмкін, олардың факторлары:

- жұмыскерлердің кәсіпқойлығына байланысты кадастрға деректердің дұрыс енгізілмеуі;

- мемлекеттік реттеуші органдар тарапынан бақылау мен мониторингтің болмауы;

- әдістемелік ұсынымдарды, нұсқаулықтарды, нұсқаулықтарды жіберу, өзге де түсіндіру және оқыту іс-шараларын жүргізу және т. б. арқылы ОА тарапынан әдіснамалық сүйемелдеудің болмауы.

2) *Заңсыз әрекеттерді заңдастыру*: кадастрдың ақпараттық жүйесіне әрекеттерді дұрыс енгізбеу заңсыз әрекеттерді заңдастыруға ықпал етуі мүмкін, сонымен қатар оларды анықтау мен жазалауды қиындатады, олардың факторлары:

- кадастрдың ақпараттық жүйесіне рұқсатсыз өзгерістер енгізу;
- жылжымайтын мүлік объектілеріне техникалық паспорттарды қолдан жасау;

- Мұрағат істерінде құжаттардың болмауы;
- заңнама талаптарының сақталуына қажетті тексерулер санының болмауы.

3) *Беделді тәуекелдер*: техникалық тексеру саласындағы бұзушылықтарды жария түрде ашу факторлары болып табылатын мемлекеттік корпорацияның беделіне нұқсан келтіруі мүмкін:

- БАҚ және жұртшылық тарапынан теріс хабарландыру;
- бұзушылықтар мен сыбайлас жемқорлықты/алаяқтықты жария түрде ашу техникалық зерттеу саласында.

4) *Жұмыскерлердің лауазымдық өкілеттіктерін өздері не үшінші тұлғалар үшін пайда табу мақсатында пайдалануы*: жылжымайтын мүлік объектілерін техникалық тексеру бойынша қызметтер көрсету кезінде Мемлекеттік корпорация жұмыскерлерін нақты бақылау рәсімдерінсіз және тексерусіз жеке-дара тексеру мүмкіндігі факторлары болып табылатын заңсыз байыту мүмкіндігіне ықпал етеді:

- проблемаларды анықтау бойынша филиалдарда тиісті шаралардың болмауы іс жүзінде және оларды жою бойынша ұсыныстар әзірлеу;
- Мемлекеттік корпорация жұмыскерлерінің табысының төмен деңгейі;
- қоғам алдындағы әлеуметтік жауапкершіліктің төмендігі, Мемлекеттік корпорациядағы іскерлік этика мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл құндылықтарына және алаяқтыққа немқұрайлы қарауы.

4. Талдау нәтижелері бойынша ұсынымдар:

Жылжымайтын мүлік департаменті Экономика департаментімен бірлесіп:

1) қаржы ресурстары болған кезде ақша қаражатын іздеуге:

а) техникалық тексеру рәсімін фото-бейне арқылы жүргізу;

б) құқықтық кадастрдың ақпараттық жүйесінің нақты деректері мен тексерілетін ғимараттар мен құрылыстардың нақты деректерінің сәйкестігіне тұрақты талдау жүргізу мүмкіндігі;

в) БМЖМК ақпараттық жүйесінде деректерді бақылаудың автоматтандырылған құралдарын әзірлеу және енгізу.

2) Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрінің м.а. 2016 жылғы 26 қаңтардағы № 87 «Мемлекеттік корпорация өндіретін және

(немесе) өткізетін тауарларға (жұмыстарға, көрсетілетін қызметтерге) бағаларды бекіту туралы» бұйрығына Мемлекеттік корпорацияда ғимараттарды, құрылыстарды және (немесе) олардың құрамдас бөліктерін мемлекеттік техникалық тексеру бойынша өндірілетін және (немесе) жүзеге асырылатын тауарларға (жұмыстарға, қызметтерге) бағаларды қайта қарау.

«Е-Өтіш» және «Е-Натиже» жобаларын үйлестіру және сүйемелдеу департаменті жылжымайтын мүлік департаментімен бірлесіп:

1) «E-Otinish» платформасында «техникалық тексеру» қосымша тегін (санатын) қосу мәселесін пысықтау.

Жылжымайтын мүлік департаментіне:

Қазақстан Республикасы Өнеркәсіп және құрылыс министрлігімен жұмыстарды қайта жүргізуге (бұрын – Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі) «Жұмыстар кешенін жүргізуге шешім беру қағидаларын бекіту туралы» объектілерді кейіннен кәдеге жарату бойынша (ғимараттар мен құрылыстарды бұзу) 29 сәуірдегі 2021 жылғы № 202 бұйрыққа өзгерістер енгізу бойынша бөлігінде:

а) спутниктер арқылы ғимараттар мен құрылыстардың болуын тіркеу;
б) Мемлекеттік корпорация өкілдерінің тұлғалар тобына қосу үшін ғимараттар мен құрылыстарды бұзу актісінің нысанын өзгерту бойынша.

Жылжымайтын мүлік департаменті Мемлекеттік корпорация филиалдарының және Персоналды басқару департаментімен бірлесіп:

1) тиісінше лауазым деңгейлері бойынша бірыңғай біліктілік талаптарын белгілей отырып, техникалық тексеру саласындағы Мемлекеттік корпорация жұмыскерлері үшін үлгілік лауазымдық нұсқаулықтар әзірлесін;

2) техникалық тексеру саласындағы Мемлекеттік корпорация жұмыскерлерін ішкі оқыту үшін бағдарлама мен оқу материалдарын әзірлеуге, оқыту бағдарламасын түзете отырып, қағидалардағы өзгерістерге мониторингті жүзеге асыруға міндетті.

Мемлекеттік корпорация жұмыскерлерін техникалық тексеру саласында, оның ішінде қағидалардың өзгеруіне қарай ішкі оқытуды ұйымдастыру және жүргізу.

Мемлекеттік корпорацияның филиалы Жылжымайтын мүлік департаментімен және Персоналды басқару департаментімен бірлесіп:

1) Мемлекеттік корпорация филиалдарының техникалық тексеру саласы жұмыскерлерінің лауазымдарға және анықтамалыққа қойылатын біліктілік талаптарына сәйкестігі тұрғысынан біліктілігіне талдау жүргізуге және Басқарма төрағасының алдында техникалық тексеру саласы жұмыскерлерін аттестаттаудан өткізуге бастамашылық жасауға құқылы.

Персоналды басқару департаментіне:

1) Техникалық тексеру саласындағы кадрлардың айналымына егжей-тегжейлі талдау жүргізу;

2) Техникалық тексеру саласындағы Мемлекеттік корпорация жұмыскерлерінің лауазымдық нұсқаулықтарын тиісінше лауазым деңгейлері бойынша бірыңғай үлгілік талаптарға келтіруге міндетті.

**Мемлекеттік корпорацияның қауіпсіздік қызметіне
(филиалдардағы уәкілдер):**

1) Мемлекеттік корпорация жұмыскерлеріне қатысты берілетін материалдар шеңберінде құқық қорғау органдарымен тиімді ынтымақтастықты қамтамасыз етуге;

2) берілген материалдардың мониторингі бойынша жұмысты ұйымдастыру соңғы процессуалдық шешім қабылданғанға дейін құқық қорғау органдарына.

3) Астана қаласы сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 11.10.2023 ж. № 7199-23-00-2а/4759 қаулысын ескере отырып, Астана қаласы, Қошқарбаев көшесі, 37-үй мекенжайы бойынша орналасқан КТҮ тұрғындарының өтініштері бойынша қызметтік тергеу жүргізудің толықтығын, объективтілігін және жан-жақтылығын қамтамасыз етуге міндетті.